

Gđa Diana-Anda Buzoianu
Ministarka životne sredine, voda i šuma
Ministarstvo životne sredine, voda i šuma Rumunije
Bulevar Libertății 12, Sektor 5, 040129 Bukurešt, Rumunija

CC: Nj.E. gđa Silvia Davidoiu, izvanredna i opunomoćena ambasadorica Rumunije u Beogradu
Gđa Mioara Ștefan, generalna konzulka, Generalni konzulat Rumunije u Zaječaru
Ministarstvo spoljnih poslova Rumunije — Kancelarija predstavnika za Zapadni Balkan i Generalni direktorat za regionalna pitanja
Nacionalna agencija za zaštitu životne sredine
Agencije za zaštitu životne sredine okrugâ Mehedinți i Dolj
Erik Mamer (Eric Mamer), generalni direktor, DG ENV
Gert Jan Kopman (Gert Jan Koopman), generalni direktor, DG ENEST

17. avgust 2026.

Poštovana ministarko Buzoianu,

Zahtev za prekogranične javne konsultacije o Prostornom planu područja posebne namene rudarsko-metalurškog kompleksa „Čukaru Peki” i „Malka Golaja”, Serbia Zijin Mining

Dolepotpisane rumunske nevladine organizacije traže da Ministarstvo životne sredine, voda i šuma pokrene formalne procedure predviđene Protokolom o strateškoj proceni životne sredine uz Konvenciju iz Espoa („Kijevski protokol”), kako bi se obezbedile prekogranične konsultacije o Prostornom planu područja posebne namene rudarsko-metalurškog kompleksa „Čukaru Peki” i „Malka Golaja” („Prostorni plan”) u Republici Srbiji. Razlog je taj što Plan predstavlja potencijalni prekogranični uticaj na Rumuniju i Bugarsku, kako je već potvrđeno u zvaničnom konceptualnom dokumentu. Ušće Timoka u Dunav nalazi se na tački gde se susreću granice Srbije, Bugarske i Rumunije, nekoliko kilometara od rumunske opštine Gruja — gotovo tačno na granici okrugâ Mehedinți i Dolj, prvih izloženih rumunskih okruga, za kojima nizvodno slede Olt, Teleorman, Đurđu, Kalaraș, Jalomica, Konstanca i Tulča (uključujući deltu Dunava). Uvereni smo da će istinsko učešće rumunskih zajednica, organizacija civilnog društva i organa vlasti, od zajedničke rumunsko-srpske deonice Dunava do delte Dunava, doprineti kvalitetnijoj i bolje informisanoj odluci.

Važno je istaći da Prostorni plan neposredno pogađa vlašću manjinu u Srbiji — Rumune Timočke krajine — zbog čega su relevantni i međunarodni standardi zaštite nacionalnih manjina. Član 5 stav 1 Deklaracije o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina izričito propisuje da se nacionalne politike i programi planiraju i sprovode uz dužno uvažavanje legitimnih interesa pripadnika manjina. Isto tako, član 15 Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina, čija je Rumunija potpisnica, obavezuje države da stvore uslove neophodne za delotvorno učešće pripadnika nacionalnih manjina u kulturnom, društvenom i ekonomskom životu i u javnim poslovima, naročito onima koji ih se neposredno tiču.

1. Šta se planira

Vlada Srbije je 18. juna 2026. donela odluku¹ o izradi Prostornog plana područja posebne namene budućeg rudarsko-metalurškog kompleksa „Čukaru Peki” i „Malka Golaja”, zajedno sa odlukom o izradi pripadajuće strateške procene uticaja na životnu sredinu (SPU). Prateći konceptualni dokument (Elaborat)² obuhvata industrijsko područje od 126 km² na teritorijama gradova Bora i Zaječara. Javne konsultacije u Srbiji trajale su do 3. avgusta 2026.

Izradu plana finansira Serbia Zijin Mining d.o.o., zavisno društvo kineske grupe Zijin Mining — drugog najvećeg proizvođača bakra u Evropi — koja namerava da proširi proizvodne kapacitete na do 850.000 tona godišnje, od čega se najveći deo izvozi u Kinu.

Planski obuhvat od približno 126 km² na administrativnim teritorijama gradova Bora i Zaječara predviđa sledeće:

- Razvoj podzemnog rudnika Čukaru Peki — proširenje Donjeg ležišta; postoji trajan rizik od sleganja tla.
- Novi kombinovani površinski i podzemni rudnik bakra i zlata Malka Golaja. Njegov obuhvat procenjuje se na više od 1.000 hektara — površina uporediva sa čitavom zonom između sela Nikolićevo (u celosti obuhvaćenog planom) i Zvezdan (delimično obuhvaćenog), uz rizik da se dva naselja stope u jedinstven obod rudarskog kompleksa.
- Flotacijsko jalovište od 1.900 hektara u dolini Kriveljske reke.
- Novi metalurški kompleks, koji će biti izgrađen van gradskog jezgra Bora, namenjen preradi koncentrata iz Čukaru Pekija, Malka Golaje i postojećih pogona Serbia Zijin Copper, sa pratećim postrojenjima za proizvodnju sumporne kiseline i prečišćavanje gasova. To uključuje i izgradnju topionice planiranog kapaciteta do 400.000 tona godišnje.
- Saobraćajnu, energetska i komunalnu infrastrukturu, sa planskim horizontom do 2050. i prvom fazom realizacije

do 2035. godine.

- Raseljavanje i/ili eksproprijaciju lokalnog stanovništva, uključujući pripadnike vlaške zajednice.

Plan će uticati i na hidrografski sistem. Predviđeno je zahvatanje više od 800 l/s iz Crnog Timoka — otprilike polovine letnjeg proticaja reke — dok je Kriveljska reka određena za lokaciju flotacijskog jalovišta od oko 1.900 hektara. Oba vodotoka se preko Timoka ulivaju u Dunav na tački gde se susreću granice Srbije, Bugarske i Rumunije, nekoliko kilometara od rumunske opštine Gruja (okrug Mehedinți). Prema konceptualnom dokumentu (Elaborat)³, odeljak 2.1: „Bor (rudnik, flotacija, topionica i rafinacija), preko Borske reke, Timoka i Kriveljske reke, potencijalno može izazvati prekogranično zagađenje voda u nizvodnim podunavskim zemljama (Rumuniji i Bugarskoj).”

Tome se dodaju rizici po podzemne vode: eksploatacija na Čukaru Pekiju nosi trajan rizik od sleganja tla, dok se budući rudnik Malka Golaja nalazi na svega 7 km od Nikoličeva, mesta poznatog po termomineralnim vodama, i od Zaječara, grada koji se snabdeva sa oko 40 javnih izvora i bunara — što otvara pitanja mogućih uticaja na izdanske horizonte ovog područja.

Prema srpskom Zakonu o planiranju i izgradnji, odluka o izradi ostavlja rok od dvanaest meseci od 18. juna 2026. za pripremu Nacrta plana, koji će sadržati suštinski tehnički sadržaj i Izveštaj o strateškoj proceni.⁴ Nacrt plana zatim mora biti izložen na javni uvid u trajanju od najmanje 30 dana, nakon čega slede javne sednice na kojima svaka podneta primedba mora dobiti javni odgovor obrađivača plana, pre bilo kakvog odlučivanja.⁵

Faza Nacrta plana / javnog uvida, koja se očekuje oko sredine 2027. ili ranije, jeste trenutak u kome smisleno rumunsko učesće postaje moguće i relevantno, budući da će tek tada tehnički sadržaj i Izveštaj o strateškoj proceni biti dostupni za javne konsultacije. Član 10 Kijevskog protokola zahteva notifikaciju „što je ranije moguće”, zbog čega od Ministarstva tražimo da već danas obezbedi status Rumunije, umesto da se čeka otvaranje tridesetodnevnog roka uz rizik da Rumunija bude tretirana kao zakasneli učesnik u već odmaklom postupku.

2. Zašto je to važno

Borsko-zaječarski rudarski okrug leži u slivu Timoka, koji se uliva u zajedničku rumunsko-srpsku deonicu Dunava. Obe zemlje već deo dobro dokumentovanu istoriju zagađenja teškim metalima (bakar, olovo, cink, arsen) i s njim povezanog javnozdravstvenog rizika u ovom pograničnom području.⁶ Od 2018. godine aktivnosti Zijin Mininga pogoršale su zagađenje vazduha, voda i zemljišta: koncentracije bakra u Borskoj reci — delu istog rečnog sistema kao i dolina Kriveljske reke, sada određena za novo jalovište — blizu su sedmostruke vrednosti dozvoljene granice, a prosečne koncentracije arsena u vazduhu premašuju nacionalnu ciljnu vrednost više od devedeset puta, uz dokumentovan pad očekivanog životnog veka u Borskom okrugu u istom periodu.⁷

Kada je reč o planiranom flotacijskom jalovištu od 1.900 hektara u dolini Kriveljske reke, ICPDR (Međunarodna komisija za zaštitu reke Dunav) je u više navrata identifikovala rudarstvo i objekte za upravljanje jalovinom (TMF) kao jedan od najvećih ekoloških rizika u slivu Dunava, pozivajući na strože bezbednosne standarde, bolji monitoring i snažniju prekograničnu saradnju.⁸

Neophodno je istaći i uticaj na vlašku zajednicu, manjinu istorijski koncentrisanu u borskom i zaječarskom okrugu, uključujući selo Krivelj — sa oko 60% vlašskog stanovništva — koje leži neposredno na Kriveljskoj reci. Aktivnosti Zijina već su dovele do raseljavanja seljana, često bez adekvatne naknade ili rehabilitacije, i do ograničenog pristupa prirodnim resursima, dok je izostanak delotvornog državnog nadzora uvećao teškoće sa kojima se lokalne zajednice suočavaju. U saopštenju iz avgusta 2025. specijalni izvestioci UN izrazili su zabrinutost da teret Zijinovih operacija i proširenja nesrazmerno pada na ovu manjinu, ukazujući na rizik od daljeg raseljavanja u vezi sa proširenjem rudnika Čukaru Peki — jednog od dva rudnika obuhvaćena Planom koji je predmet ovog pisma — i upozorili su da će novi Zijinovi planovi dodatno pogoršati sve ove činioce.⁹

Prostorni plan ne može i ne sme se posmatrati odvojeno od šireg širenja Zijinovih operacija u borsko-majdanpečkom rudarskom okrugu. U martu 2026. Serbia Zijin Copper pokrenuo je postupak procene uticaja na životnu sredinu za veliko proširenje površinskog kopa „Južni revir” u Majdanpeku, koje obuhvata 126 miliona tona rude i 407 miliona tona raskrivke, izmeštanje reke Mali Pek i ivicu kopa na oko 100 metara od najbližih kuća. Pek se uliva u rumunsko-srpsku deonicu Dunava uzvodno od brane Đerdap 1 — drugi prekogranični put zagađenja, odvojen od Timoka. Novi metalurški kompleks iz Prostornog plana izričito je namenjen preradi koncentrata iz pogona Serbia Zijin Copper, sa rezervisanim kapacitetom za dodatnih 450.000 tona bakra godišnje površ početnih 400.000, dimenzionisan za ovo širenje na nivou čitavog okruga.¹⁰ Kijevski protokol zahteva da Izveštaj o strateškoj proceni obradi kumulativne i sinergijske efekte;¹¹ procena ograničena na planski obuhvat od 126 km² potcenila bi ukupno opterećenje koje u zajednički Dunav stiže kroz slivove i Timoka i Peka.

3. Pravni osnov

Rumunija i Srbija su potpisnice Konvencije iz Espoa o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu, kao i njenog Protokola o strateškoj proceni životne sredine iz 2003. godine (Kijevski protokol). Ovaj potonji proširuje logiku prekograničnih konsultacija sa pojedinačnih projekata na planove i programe. Član 10 Kijevskog protokola obavezuje državu porekla da, kada je verovatno da će sprovođenje plana ili programa imati značajne prekogranične uticaje na životnu sredinu, potencijalno pogođenu državu obavesti što je ranije moguće i

ponudi joj konsultacije — uključujući stavljanje plana i izveštaja o životnoj sredini na raspolaganje javnosti pogođene države na njenom maternjem jeziku, kao i prosleđivanje njenih primedbi nazad preko organa pogođene države.¹²

Odluka Vlade Srbije od 18. juna 2026. obavezuje je na sprovođenje strateške procene uticaja na životnu sredinu (SPU) za Prostorni plan. Srpski zakon o SPU,¹³ na snazi od 6. decembra 2024, usklađen je sa Direktivom EU 2001/42/EZ i pruža pravni osnov kroz koji obaveza prekogranične notifikacije i konsultacija treba suštinski da funkcioniše i da se primenjuje.

Navedeno takođe stvara okvir potreban za obezbeđivanje prava vlaške zajednice — Rumuna Timočke krajine, u skladu sa članom 5 stav 1 Deklaracije o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina, članom 15 Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina (koju su ratifikovale i Srbija i Rumunija), članom 27 Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima, koja vlaški izričito priznaje kao zaštićeni manjinski jezik na teritoriji Srbije od 2006. godine. Vlaška zajednica u Srbiji predstavlja zvanično priznatu nacionalnu manjinu, zaštićenu kako Ustavom Srbije (član 14), tako i međunarodnim pravom.

4. Zašto sada

Generalna konzulka Rumunije u Zaječaru, gđa Mioara Ștefan, posetila je 16. jula 2026. Bor i sastala se sa gradonačelnikom Radišom Petkovićem radi razgovora o produbljivanju ekonomske i kulturne saradnje i podršci rumunskim zajednicama sa obe strane granice.¹⁴ Smatramo da uloga, mandat i aktivnosti gđe Mioare Ștefan dodatno osnažuju naš zahtev da se učešće Rumunije obezbedi rano.

Uključivanje Rumunije utoliko je važnije što Evropska komisija u izveštaju o napretku Srbije za 2025. godinu konstatuje da je u oblastima ključnim za ovo pismo — poput kvaliteta voda, industrijskog zagađenja i upravljanja rizicima — usklađenost sa pravnim tekovinama EU i dalje samo delimična.¹⁵ Rizike koje nosi plan ovakvih razmera, u rečnom sistemu već označenom kao prekogranična tačka zagađenja, uvećava činjenica da je Srbija 2024. godine imala samo osam vodnih inspektora za celu zemlju.¹⁶ Upravo zato je od suštinske važnosti da se Rumunija ne osloni isključivo na srpski domaći postupak, već da aktivno istakne sopstveno pravo na konsultacije, radi zaštite zdravlja ljudi i životne sredine u ovom pograničnom regionu, uključujući vlašku zajednicu.

Imajući sve navedeno u vidu, s poštovanjem molimo Ministarstvo životne sredine, voda i šuma da:

- Formalno zatraži, odgovarajućim diplomatskim i tehničkim kanalima, da Republika Srbija notifikuje Rumuniju po članu 10 Kijevskog protokola u vezi sa Prostornim planom područja posebne namene rudarsko-metalurškog kompleksa „Čukaru Peki” i „Malka Golaja”.¹⁷
- Zvaničnim kanalima formalno obezbedi priznanje statusa Rumunije kao potencijalno pogođene strane za fazu Nacrta plana, tako da — kada Nacrt plana i njegov Izveštaj o strateškoj proceni budu izloženi na javni uvid — vlaška zajednica u Srbiji, kao i rumunski organi, opštine i građani, automatski dobiju dokumentaciju na rumunskom jeziku, u istom roku kao i srpska javnost, i imaju pravo na odgovore na primedbe podnete na javnoj sednici, pod istim uslovima kao i srpski učesnici.
- Rano obavesti vlašku zajednicu, kao i rumunske organe, zajednice i NVO u potencijalno pogođenim okruzima, od granične deonice Dunav/Timok (Mehedinci, Dolž) nizvodno (Olt, Teleorman, Đurđu, Kalaraš, Jalomica, Konstanca, Tulča).
- Naruči nezavisne ekspertske procene Nacrta plana / Izveštaja o strateškoj proceni u pogledu: (i) potencijalnog prekograničnog rizika koji nose novi podzemni rudnik Čukaru Peki, rudnik Malka Golaja, novi metalurški kompleks, fabrika sumporne kiseline i jalovište; (ii) kumulativnog uticaja, merenog u odnosu na postojeće stanje i najnovija proširenja (površinski kop „Južni revir” u Majdanpeku i izmeštanje reke Mali Pek); i (iii) uticaja na lokalni biodiverzitet, u svetlu nedavne identifikacije retkih i zaštićenih vrsta na području Malke Golaje.¹⁸
- Pitanje pokrene bilateralno sa srpskim Ministarstvom zaštite životne sredine i, gde je relevantno, sa Evropskom komisijom (DG NEAR i DG ENVI). Prekogranična saradnja u oblasti životne sredine neposredno je relevantna za pravne tekovine EU u okviru Poglavlja 27, na koje se Srbija obavezala u okviru pristupnih pregovora.

Radujemo se Vašem odgovoru i ostajemo,

S poštovanjem,

Potpisalo 28 rumunskih nevladinih organizacija

1. http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2026_04/SG_036_2026_016.htm

2. <https://bor.rs/wp-content/uploads/2026/07/Elaborat-za-RJU-Cukaru-Peki-Malka-Golaja.pdf>

3. <https://bor.rs/wp-content/uploads/2026/07/Elaborat-za-RJU-Cukaru-Peki-Malka-Golaja.pdf>

4. Vlada Republike Srbije, Odluka o izradi Prostornog plana područja posebne namene rudarsko-metalurškog kompleksa „Čukaru Peki” i „Malka Golaja” i Odluka o izradi pripadajuće strateške procene uticaja, 18. jun 2026. (objavljeno u Službenom glasniku RS; izveštavali Nova Ekonomija, 22. jun 2026, i Ist Media, 21. jun 2026): <https://novaekonomija.rs/vesti-iz-zemlje/radi-se-prostorni-plan-za-nalazista-rude-u-boru-i-zajecaru-vlada-donela-odlu-ku-zidjin-finansira> i <https://istmedia.rs/vlada-pokrenula-izradu-prostornog-plana-podrucja-posebne-namene-za-rudarsko-metalurski-kompleks-cukaru-pek-i-malka-golaja/>

5. Mašina, 22. jun 2026: <https://www.masina.rs/vlada-pokrenula-izradu-prostornog-plana-podrucja-posebne-namene-za-rudarsko-metalurski-kompleks-cukaru-pek-i-malka-golaja/> ; Bor030, 21. jun 2026: <https://www.bor030.net/eko-istok-vlada-pokrenula-izradu-prostornog-plana-za-cukaru-pek-i-malku-golaju>
6. „Establishing a baseline for environmental risk assessment: a systematic review of the disposal of mining tailings in the crossborder region Romania-Serbia”, ScienceDirect, 2025: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0946672X25002159>
7. UN specijalne procedure, zajedničko saopštenje AL CHN 17/2025, 8. avgust 2025: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=30207>
8. https://www.icpdr.org/sites/default/files/2023-12/Accidental%20Pollution%20Hazard%20in%20the%20DRB_Final%20Report.pdf
9. Saopštenje se poziva, između ostalog, na član 5 Deklaracije UN o pravima pripadnika nacionalnih ili etničkih, verskih i jezičkih manjina i član 15 Okvirne konvencije Saveta Evrope za zaštitu nacionalnih manjina, čija je i Rumunija potpisnica: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gId=30207>
10. Konceptualni dokument naveden u fusnoti 1, odeljci 5.3.3.1–5.3.3.2, str. 21–22.
11. Protokol o strateškoj proceni životne sredine (Kijev, 2003), Aneks IV, tačka 6 i prateća fusnota.
12. Protokol o strateškoj proceni životne sredine uz Konvenciju o proceni uticaja na životnu sredinu u prekograničnom kontekstu (Kijev, 2003), član 10 — „Prekogranične konsultacije”: <https://unece.org/environmental-policy/conventions/environmental-assessment/about-us/protocol-on-sea>
13. Službeni glasnik Republike Srbije, br. 94/2024.
14. Izveštavanje lokalnih medija o poseti generalne konzulke Rumunije gde Mioare Ștefan Boru, 16. jul 2026: <https://istmedia.rs/konzulka-rumunije-i-gradonacelnik-bora-dogovorili-dublju-privrednu-i-kulturnu-saradnju/> i <https://www.bor030.net/konzulka-rumunije-u-poseti-boru-unapredjenje-saradnje-kroz-zajednicke-projekte-i-jacanje-privrednih-i-kulturnih-veza>
15. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/6e68ce26-b95b-48e1-921a-c60c12da8f00_en, str. 94 i dalje.
16. [https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Godišnji plan za 2026 - Inspekcija za zaštitu životne sredine.pdf](https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/inline-files/Godišnji%20plan%20za%202026%20-%20Inspekcija%20za%20zaštutu%20životne%20sredine.pdf)
17. Ukoliko Srbija odbije da notifikuje Rumuniju, molimo da Ministarstvo zatraži pisano obrazloženje takve odluke od Srbije.
18. Kurir, „Retka vrsta biljke velika mužica pronađena kod Zaječara”, 19. maj 2026: <https://www.kurir.rs/vesti/srbija/9999219/retka-vrsta-biljke-velika-muzica-pronadjena-kod-zajecara> ; Bor030, 21. jun 2026: <https://www.bor030.net/eko-istok-vlada-pokrenula-izradu-prostornog-plana-za-cukaru-pek-i-malku-golaju> ; NG Portal, 22. jun 2026: <https://www.ngportal.rs/pokrenuta-izrada-plana-za-cukaru-pek-i-malku-golaju-eko-istokupozorava-na-posledice/> ; Novi magazin: <https://novimagazin.rs/dosije-zeleno/365582-na-malkoj-golaji-kod-zajecara-pronadjena-retka-i-zasticena-biljka-za-koju-se-smatra-alo-da-je-nestala-u-srbiji>